

”Om hundrede år er alting glemt”

Sådan siger vi velvidende, at det ikke altid er sandheden – og heldigvis for det. Det er de lokalhistoriske arkivers fornemste opgave at medvirke til, at udsagnet ikke taler sandt. Det sker ved, at arkiverne indsamler kildemateriale, registrerer det, og opbevarer det, så det er tilgængeligt på et senere tidspunkt.

Denne proces kan passende tydeliggøres ved en lille beretning om Fitting Brugsforening i Vorbasse sogn.

Det er ca. hundrede år siden initiativrige mennesker besluttede at oprette en brugsforening i Fitting som det også skete mange andre steder i landet. Vorbasse sogn fik således fire brugsforeninger over en kortere årrække: Vorbasse, Nebel, Skjoldbjerg og Fitting.

Fitting brugsforening åbnede 13. oktober 1913 i et nybygget hus med en butik, hvor alt inventar var skræddersyet til lokalet af lokale håndværkere.

Vi kan få et indtryk af butikken på billedet, hvor den første uddeler J. N. Haurick står ved disken.

Begyndelsen af 1900-tallet var en periode, der bragte mange nye tekniske fremskridt.

Forhandlingsprotokollen viser, at bestyrelsen var meget opmærksom på de nye muligheder.

F. eks. besluttede man i juni 1918 at optage et lån på 1500 kr. i Nebel Sparekasse for at kunne yde sit bidrag til at sikre en station i Fitting ved Troldhede-Kolding-Vejen Jernbane, der var blevet indviet den 25. august 1917.

Referatet fra den ekstraordinære generalforsamling den 12. februar 1925 indeholder denne kommentar: *Det vedtoges hvis der kommer elektricitet til egnen, skal brugsforeningen have lys og kraft.*

Jo, udvikling og fremskridt krævede også dengang øget energitilførsel.

De lokale bønder udgjorde den trofaste kundekreds, hvor man støttede sin egen butik og kun i begrænset omfang handlede udensogns.

Derfor var der heller ikke det store behov for at videreudvikle det forretningskoncept, man havde vedtaget: Brugsen forhandlede primært fødevarer, gødning og foderstof.

Da traktorer og biler blev almindelige blev benzin/dieselolie også et salgsprodukt.

Midt i 1950'erne var det blevet tydeligt, at tiden var inde til at tilpasse Brugsen til den moderne tids behov. Da Hans V. M. Jensen blev ansat som uddeler i 1956, fik han udarbejdet forslag og budget for tilbygning og ombygning af Brugsen. Det blev gennemgribende ændringer, som gav bedre lagerforhold og en ny butik indrettet efter det nye selvbetjeningsprincip. Billeder af butikken før og efter ændringerne i 1958.

Der var tradition for, at varer blev bragt ud med mælkekusken, der jo alligevel kørte forbi to gange daglig. Men den nye uddeler fik lavet en sidevogn til sin lille NSU-motorcykel, så han hurtigt kunne bringe mindre varemængder ud til kunderne. Det gav tættere kundekontakt og en større omsætning. Motorcyklen måtte dog erstattes af en Ford 29 ombygget til varevogn. Ford'ens afløser blev et folkevogns rugbrød.

I løbet af 1960'erne kom der opbrud i handelsmønstrene. Nogle brugser begyndte at annoncere i Landsbladet og gik dermed over skellet til nabo-brugserne. Det vakte opsigt, men viste samtidig vilkårene for et meget mere konkurrencepræget handelsliv. En udvikling, som tog fart i 1960'erne men som har fortsat lige siden og udviklet sig til det kaosagtige udbud af varer, som findes i dag 100 år efter brugsens start. Fitting Brugs havde på det tidspunkt ca. 100 faste kunder. Og selv om vi

nu er vant til et stort vareudbud, kan bredden til Fitting Brugs' s udbud godt imponere omend det kan synes specielt: Ud over almindelige dagligvare forhandlede også redskaber til husholdningen, inventar til køkkenet, køleskabe, motorplæneklippere, fjernsyn, transistorradioer, knallerter og til landbruget f. eks. korntørringsanlæg.

På traditionel vis havde kundernes afregning med Brugsen foregået via kontrabogen med månedlig betaling. Den praksis ændredes, så der fra 1965 skulle betales kontant. Den beslutning gav naturligt nok protester fra en del kunder, som ikke var indstillet på at skulle stå med pungen i hånden, hver gang der skulle handles.

I 1967 kunne uddeler Hans Jensen se, at Fitting brugs næppe kunne overleve på sigt. Han valgte derfor at skifte til andet erhverv.

De følgende 5 år havde brugsen 3 uddelere, inden bestyrelsen i 1972 valgte at nedlægge Fitting Brugs og sælge bygningen til Åse Ingvarsdén, der drev købmandshandel frem til 1981. Dermed var det slut med et handelssted i Fitting. Kunderne var blevet mere mobile, mere krævende og mindre trofaste. Kravet om større varesortiment, tilbudspriser og slagtilbud var umuligt at honorere, og kunderne søgte de nye supermarkeder.

Fitting Brugs nåede slet ikke sit 100-års jubilæum, og dens historie er slet ikke speciel. Tvært imod kan dens historie stå som eksempel på, at det som lille Brugs eller købmandsbutik kan være umuligt at overleve, hvis ikke konceptet ændres.

Brugserne i Vorbasse sogn har haft denne udvikling:

- Vorbasse Brugs eksisterer stadig, nu som SuperBrugs
- Nebel Brugs blev nedlagt og ændret til Nebel Handelscenter
- Skjoldbjerg Brugs blev nedlagt og videreført som købmandshandel. Nu garni-hotel.
- Fitting Brugs nedlagt som beskrevet. Nu privatbolig.

Dengang som nu er det befolkningens svigtende handel i lokalbutikker, der er hovedårsagen til rækken af butikslukninger.

Vil vi bevare de tilbageværende butikker i landsbyerne, må vi spørge os selv.

- Hvad kan butikkerne selv gøre for at overleve?
- Hvad kan vi som kunder gøre, for at støtte butikkernes overlevelse?
- Får vi gjort en indsats i tide?

FDB kan i 2016 markere sit 150-års jubilæum. Da vil der ganske givet blive fokuseret på de lokale brugers historie.

De lokalhistoriske arkiver er allerede nu meget interesseret i at modtage materiale om den lokale brugersforening. Hvad enten det drejer sig om bestyrelsesprotokoller og regnskabsbøger, billeder eller gode beretninger om Brugsen, så vil arkiverne være meget interesseret i en henvendelse.

Kilder:

Lokalhistorisk Arkiv

Tidl. uddeler Hans Jensen, Hejnsvig

4/2 2013

JM

Vorbasse lokalhistoriske Arkiv